

nak, że wiele kwestii pozostaje niewyjaśnionych i otwartych np. sprawa podwójnego ujęcia w Pwt 31,9 i 31,24; czy tej ujęcia w Pwt 31,9.22.30; 32,44 itp.

W sumie dzieło to jest nowym spojrzeniem na tekst biblijny w Pwt i całościowo ujmującym zagadnienia tu występujące zarówno dotyczące kwestii językowych czy teologicznych.

Komentarz może stanowić ciekawą i pogłębiającą horyzonty myślowe lekturę i studium dla wszystkich, którzy są blisko związani z Biblią, jak i dla tych, co są „daleko” od niej, a pragną jej znajomość pogłębić. Zwłaszcza w Polsce te komentarze są godne polecenia, gdyż od wydania komentarzy do Lb i Pwt upłynęło już przeszło 20 lat (por. St. Łach, *Księga Licz. Księga Powtórzonego Prawa*. Wstęp — Przekład z oryginału — Komentarz — Ekskursy. (PSSST — Pallottinum), Poznań—Warszawa 1970/71) i nic nie wskazuje na wznowienie czy powstanie nowej serii komentarzy naukowych tego typu co *Die Neue Echter Bibel*.

Wiedeń

KS. JÓZEF ŁACH

KS. STANISŁAW PISAREK, *Cierpliwa wytrwałość. „Hypomonē” „Hypoménein” w Nowym Testamencie*, Katowice 1992, Księgarnia św. Jacka.

Po 8 latach od przedstawienia rozprawy habilitacyjnej na Wydziale Teologicznym PAT w Krakowie ks. doc. Stanisław Pisarek wydał ją drukiem w nieco poszerzonych ramach. Jest to monografia 360-stronicowa o bardzo doniosłej cnocie chrześcijańskiej, mało dotąd opracowywanej.

W przedmowie (s. 7—9) Autor podkreśla życiową aktualność obranego tematu, wyliczając swoje poprzednie z jego zakresu artykuły. Rozdz. I, Wprowadzenie (s. 11—31): *Hypomnē w NT — stan badań* jest to obszerny status quaestionis, z którego wynika, że opracowań tego tematu było znikomo mało, a sam temat należy do kluczowych w doktrynie moralnej i ascetycznej NT, co zauważyli już Ojcowie Kościoła (Ireneusz, Tertulian, Cyprian, Augustyn) i scholastycy ze św. Tomaszem z Akwinu na czele. Najdłuższy w rozprawie rozdz. II: *Egzegeza tekstów* (s. 33—294) omawia kolejno w kolejności chronologicznej (na ile da się ona ustalić), wszystkie teksty NT zawierające greckie terminy *hypomonē* i *hypoménein*, począwszy od Ewangelii synoptycznych, a kończąc na Apokalipsie Janowej. Uzupełnieniem tego rozdziału jest § 5 o idei „Trwania” (*proskartéresis*) w Dziejach Apostolskich, będącej odpowiednikiem pojęcia *hypomnē*. Kończy rozprawę rozdz. III — *Synteza*, o 6 paragrafach.

Rozprawa niniejsza jest pionierska w pełnym tego słowa znaczeniu. Autor bowiem nie miał prawie zupełnie gotowych wzorów do opracowania tego tematu — poza zwięzłymi hasłami encyklopedycznymi (np. tylko 8 stronic w THWNT). Drugą cechą wyróżniającą tę monografię jest jej kompletność, gdyż zostały poddane analizie wszystkie bez wyjątku teksty na ten temat. Po drobiazgowej analizie następuje synteza teologiczna jako podsumowanie wniosków egzegezy. Dzięki uwzględnieniu danych leksykalnych greckiej literatury pozabiblijnej oraz zaplecza hebrajskiego — terminów, które Septuaginta oddaje za pomocą *hypomonē*, uwypuklił Autor biblijną specyfikę tej cnoty, niesprowadzalnej do wzorców hellenistycznych mimo identyczności terminów greckich.

Egzegeza tekstów ewangelijnych korzysta w tej pracy z najnowszych komentarzy z zastosowaniem tych wyników, jakie przyniosły metody morfologiczne i historii redakcji. Dzięki ukazania kontekstu życiowego (Sitz im Leben) jawi się *hypomonē* jako nieodłączna od życia chrześcijańskiego. Dotąd nie podkreślano takiej jej doniosłości w podręcznikach teo-

logii moralnej. Dzisiejszym więc próbom przestrukturowania teologii moralnej niniejsza rozprawa o nieco zapomnianej cnotie może oddać cenne usługi.

Przy całej nowoczesności metody i wykorzystaniu najnowszych publikacji Autor jest świadom danych tradycji egzegetycznej Kościoła począwszy od doby patrystycznej, czego czasem brak w dzisiejszych rozprawach naukowych. Czytelnik więc tej rozprawy ma przed oczyma obraz niemal wszystkiego, co dotąd powiedziano od początku komentowania tekstu Nowego Testamentu.

Wycieniowane na podstawie tekstów Pawłowych cechy cnoty wytrwałości dostarczają nie tylko biblistom, ale również kaznodziejom czy pisarzom ascetycznym dużo cennego do wyzyskania materiału. Cnota ta jawi się nam jako chrystocentryczna czy używając określenia niektórych autorów — chrystomistyczna, nieodłączna od cnoty teologicznej nadziei, choć od niej różna, jak również różna od cnoty cierpliwości.

Wśród zagadnień ostatniego rozdziału pracy, w *Syntezie*, budzi zainteresowanie kwestia: „Czy Jezus mówił o hypomonē?” oraz „Sitz im Leben” tej postawy moralnej.

Szata typograficzna tej publikacji jest na wysokim poziomie. Mimo jednak starannej korekty w wyrazach obcych i nazwiskach, zwłaszcza francuskich, pozostało jeszcze kilkanaście błędów nie poprawionych.

Biblijstka polska została wzbogacona o cenną monografię, która wypełnia lukę w literaturze biblijnej, nie tylko polskiej.

Kraków—Tyniec

O. AUGUSTYN JANKOWSKI OSB

Psalterz Dawidów w przekładzie ks. Jakuba Wujka z 1594 roku. Transkrypcja, słowo wstępne i komentarze ks. doc. dr hab. Janusz Frankowski, Inst. Wyd. Pax, Warszawa 1993, ss. 309 + nlb.

Będzie 400 lat, kiedy w Krakowie, w drukarni Andrzeja Piotrkowczyka ukazał się *Psalterz Dawidów ...* przez ks. dra Jakuba Wujka, teologa Societatis Jesu, z łaski i przywileju Jego Królewskiej Mości, dedykowany Prymasowi Stanisławowi Karnkowskiemu. Było to anno Domini 1594. Biblijstka warszawska, ks. Janusz Frankowski uwspółcześnił — to znaczy dokonał transkrypcji — tekst ks. Wujka oraz opracował wstęp i komentarze. Owo uwspółcześnienie polega na wprowadzeniu współczesnej pisowni i interpunkcji, przy zachowaniu wszystkich cech języka zabytku. Jest to wydanie typu B, jeżeli przez wydanie typu A rozumiemy wydanie facsimilowe, fototypiczne, jakim było wydanie *Nowego Testamentu* w przekładzie ks. Jakuba Wujka z roku 1593, opracowane przez bibliję lwowskiego i krakowskiego, ks. Władysława Smerekę (którego 10. rocznica śmierci wypada w bieżącym roku) z okazji Millenium Chrztu Polski w 1966 r. w Krakowie, staraniem Polskiego Towarzystwa Teologicznego.

Wydanie uwspółcześnionego Wujkowego *Psalterza Dawidów* przypomina nam wielkie dzieło „polskiego Hieronima” i jak wyglądało pierwotne, autentyczne tłumaczenie Wujkowej Biblii — dzieła, które miało się stać najważniejszą polską Biblią. Ale oprócz tego historycznego znaczenia edycji trzeba powiedzieć jeszcze o wartości teologiczno-kulturowej. Pisał o tym Metropolita krakowski Karol Wojtyła w r. 1966 w przedmowie do fototypicznej edycji Wujkowego *Nowego Testamentu* z roku 1593; „Biblia ks. Wujka nie posiada wyłącznie znaczenia zabytku z przeszłości, w którym możemy śledzić piękno języka polskiego w jego historycznej postaci. W dziele tym należy natomiast upatrywać coś więcej. Należy w nim widzieć trwałą wzór, wedle którego prawda i moc objawionego Słowa